

СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА КОГНІТИВНИХ СТРАТЕГІЙ СУЧАСНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Відповідно до положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, соціокультурна компетентність розглядається як фундаментальний складник здатності людини до ефективної міжкультурної комунікації, що передбачає не лише оволодіння мовною системою, а й глибоке знання соціуму та культури спільноти: норм поведінки, цінностей, традицій і моделей взаємодії [1]. Соціолінгвістична компетентність у межах цього підходу відповідає за адекватність вибору мовних засобів залежно від ситуації, оперування маркерами соціальних відносин та розуміння діалектологічних відмінностей. Сучасна методика визначає соціокультурну компетентність як динамічну характеристику: якщо на початкових рівнях достатньо базових правил ввічливості, то на рівнях С1–С2 вона передбачає повну інтеграцію в мовне середовище, включно з розумінням іронії та прихованих культурних алюзій.

Фундаментальні ідеї, що лягли в основу цих рекомендацій, були закладені у 70-х роках ХХ ст. Д. Хаймзом. У праці *"On Communicative Competence"* (1972) він довів, що знання граматики є недостатнім для реального спілкування, і обґрунтував поняття комунікативної компетентності: «Існують правила вживання, без яких правила граматики були б марними [...] особа набуває знання про те, коли говорити, коли ні, а також про що говорити, з ким, коли, де і в який спосіб» (Hymes, 1972, пер. — А. З.).

В українській методичній школі Т. Фоменко конкретизує зміст цієї компетентності: «Соціокультурна компетенція розглядається як складне утворення, що охоплює знання про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, мовленнєву поведінку в типових ситуаціях спілкування та навички вибору доречних мовних засобів» [3]. І. Кушнір, своєю чергою, трактує її ширше: як «комплексну якісну характеристику міжкультурної мовної особистості», що включає не лише знання культур і вміння їх застосовувати, а й досвід міжкультурного спілкування та толерантне ставлення до представників інших культур [4]. Отже, у сучасній методиці соціокультурна компетентність трактується не як набір фонових знань, а як динамічна характеристика особистості, де соціолінгвістична влучність поєднується з психологічною готовністю до діалогу культур.

Паралельно розвивається потреба в самоствердженні, тобто прагнення виділитися на тлі групи. На уроках іноземної мови це бажання «бути особливим» стає потужним стимулом: учень, який знає, чому британський блогер не вживає ідіому «Raining cats and dogs» з підручника, відчуває себе інтелектуальним лідером. Знання культурних тонкощів, автентична вимова та розуміння гри слів сприймаються як «престижне» і формують внутрішню мотивацію, де СКК стає інструментом самовираження. Разом із тим надмірна концентрація на власному «Я» може стати бар'єром для розвитку емпатії та міжкультурної толерантності, зміщуючи фокус з реального розвитку особистості на підтримання бажаного іміджу.

Окремої уваги заслуговує феномен «кліпового мислення» (від англ. *clip* – фрагмент), що увійшов у науковий обіг у середині 1990-х рр. Воно функціонує за принципом дискретності: мозок не встигає вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки, інформація швидко витісняється новою, а слабкий фокус уваги заважає засвоєнню складних культурних концептів. Водночас таке мислення виконує функцію когнітивного захисту від перенавантаження і прискорює засвоєння соціокультурного матеріалу: замість тривалого читання тексту про «Традиційні свята в Британії» учень за 60-120 секунд перегляду автентичного Reels отримує готовий візуальний образ, актуальну лексику та емоційний контекст. Отже, кліпове мислення можна розглядати як оптимізацію засвоєння інформації, що у вмінні швидко орієнтуватися в автентичному медіаконтенті дає більше актуальних мовленнєвих зразків, ніж тривала робота з посібником

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
2. Hymes D. H. On Communicative Competence / D. H. Hymes // Sociolinguistics / ed. by J. B. Pride, J. Holmes. – Harmondsworth : Penguin, 1972. – P. 269–293.
3. Фоменко Т. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти / Т. Фоменко // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2014. – Вип. 42. – С. 149–156.
4. Кушнір І. М. Сутність і структура соціокультурної компетентності іноземних студентів у контексті міжкультурної комунікації / І. М. Кушнір // Мова і культура : наук. журнал. – К. : Видав. дім Дмитра Бураго, 2009. – С. 54–58.